

บทที่ 1



บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 กล่าวถึงการศึกษาว่าเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้าง เสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดยเน้นการศึกษาเพื่อสร้างเสริมความอยู่รอด ปลอดภัย ความมั่นคง และความผาสุกร่วมกันในสังคม เป็นประการสำคัญ ซึ่งความมุ่งหมายของการศึกษาข้อที่ 6 กล่าวว่า "ให้มีบุคคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ" (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2520 : 1) ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข กรมสามัญศึกษาจึงรับนโยบายมาดำเนินการในรูปของโครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นเรื่องสุขภาพของนักเรียน เป็นสำคัญ เพราะถือว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสุขภาพอนามัยของบุคคล เพราะการมีสุขภาพดีนั้นถือเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะมีสุขภาพดี รวมทั้งนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นอนาคตของชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ วรุณี สุรสิทธิ์ และ วสันต์ ศิลปสุวรรณ (2525 : 13) ที่กล่าวว่า "การศึกษาของเยาวชนเป็นรากฐานแห่งสิทธิมนุษยชน ดังนั้นจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การศึกษาสุขภาพเป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ในขบวนการศึกษา โรงเรียนเป็นสถาบันแห่งหนึ่งในหลายสถาบันที่ช่วยให้เกิดพัฒนาการในวัยเรียนและวัยรุ่น"

กระบวนการทางสุขภาพศึกษาถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาสุขภาพของเด็กในวัยเรียน โดยจัดออกมาในรูปของโครงการสุขภาพในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานเพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ ทั้งทางความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ เพื่อการดำรงรักษาไว้และการปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการ คือ การจัดสิ่งแวดล้อม บริการสุขภาพและการสอนสุขภาพ (สุชาติ โสมประยูร 2525 : 2)

ปัจจุบันสภาพของโครงการสุขภาพในโรงเรียนพัฒนาขึ้นกว่าสมัยก่อนเป็นอันมาก แต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่า โครงการสุขภาพในโรงเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ ทั้งนี้จากการพิจารณาด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น จากการสำรวจปัญหาสุขภาพของเด็กวัยเรียน ซึ่งร่วมกันดำเนินการทั้ง

จากกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏว่านักเรียนทั่วไปมีพฤติกรรมสุขภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่น่าพอใจ และยังมีโรคร้ายไข้เจ็บ โรคติดต่อ และโรคไม่ติดต่ออยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงที่จะต้องรีบดำเนินการแก้ไข สาเหตุสำคัญแห่งปัญหาดังกล่าว ก็คง เนื่องมาจากการจัดโครงการสุขภาพในโรงเรียนโดยทั่วไปทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่ดีพอนั่นเอง (กรมพลศึกษา 2528 : 2)

นอกจากนี้ จากการนิเทศและประเมินมาตรฐานการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในโรงเรียน ในเขตการศึกษา 1 ยังพบว่ามีปัญหาดังนี้ (กรมสามัญศึกษา 2527 : 35)

1. ขาดครูสุขศึกษาโดยตรง
2. ครูในโรงเรียนให้ความสำคัญในการให้ความรู้และฝึกสุนิสนัยน้อย
3. ภารโรงและร้านค้าขาดความรู้ด้านสุขาภิบาล
4. สภาพภายในโรงเรียนไม่อำนวยความสะดวกสุขภาพ บริเวณไม่สะอาด น้ำขัง ขาดทางระบายน้ำและน้ำดื่มน้ำใช้
5. การสอนตามหลักสูตรไม่สนับสนุนการฝึกพฤติกรรมด้านสุขภาพและสุนิสนัย
6. ขาดประสิทธิภาพในการให้บริการอนามัยโรงเรียน
7. การประสานงานกับหน่วยงานอื่นยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร
8. ขาดอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนสุขศึกษา
9. บุคลากรในโรงเรียนไม่เกิดเจตคติต่องานสุขศึกษาในทางที่ดีเท่าที่ควร
10. ผู้รับผิดชอบโครงการมีปัญหาขัดแย้งกับฝ่ายบริหารของโรงเรียน

ปัญหาอีกประการหนึ่งที่พบ คือ โรงเรียนต้องการการนิเทศและผลจากการนิเทศไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้นอย่างได้ผล การนิเทศไม่ตรงกับบุคคลที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ภายในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง ซึ่งในการปฏิบัติศึกษานิเทศก์มักนิเทศกับครูปฏิบัติการเพียงอย่างเดียว ปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นจึงไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขได้ เพราะผู้บริหารโรงเรียนไม่รับทราบ ดังนั้นผู้รับการนิเทศที่ศึกษานิเทศก์ควรพิจารณาให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก คือผู้บริหารโรงเรียน เพราะผู้บริหารโรงเรียน เป็นผู้รับนโยบายเกี่ยวกับสุขภาพจากกรมเจ้าสังกัด และสนองนโยบายนั้น ๆ โดยมีบุคลากรหลาย ๆ ฝ่าย ในโรงเรียนเป็นผู้ปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบาย ดังที่ ภิญญา สาธ (2521 : 336) ได้กล่าวไว้ว่า

ในการนิเทศการศึกษานั้น ศึกษานิเทศก์จะต้องไม่มีผู้บริหารการศึกษา เพราะเขาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญและเป็นผู้ทำการนิเทศด้วย ผู้บริหารเขามีอำนาจ เขาทราบปัญหา เพราะฉะนั้นการที่เราจะไปนิเทศการศึกษา เราจะต้องรู้จักผู้บริหารและชี้ให้ผู้บริหารมองเห็นปัญหาเหมือนอย่างเรามองให้เข้าใจ เป้าหมายตรงกันกับเรา...

และสอดคล้องกับ เอกวิทย์ ฅ ฅกลาง (2516: 12) ที่กล่าวไว้เช่นเดียวกันว่า

ตามข้อเท็จจริงแล้ว การนิเทศครูน้อยทำได้น้อยไม่ทั่วถึง ผู้ที่ศึกษานิเทศก์ควรมิเทศคือครูใหญ่ เพราะครูใหญ่เป็นศึกษานิเทศก์ของครูอีกต่อหนึ่ง ศึกษานิเทศก์ควรเข้าใจให้ถึงตัวครูใหญ่ และเมื่อโรงเรียนมีจำนวนมาก ควรจะใช้วิธีนิเทศแบบกลุ่มโรงเรียน ถ้าหากศึกษานิเทศก์เข้ากับฝ่ายบริหารและครูใหญ่ในกลุ่มโรงเรียนได้แล้ว จะทวนเวลาได้มาก ทำให้นิเทศได้ดี และเข้าถึงคนได้ทั่วถึง ในทางตรงข้าม ถ้าศึกษานิเทศก์ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้อง และเข้าใจไม่ตรงกับความต้องการของครูและผู้บริหารแล้วจะทำให้งานนิเทศการศึกษาที่เป็นอยู่ขณะนี้ เป็นปัญหาและสร้างความไม่เข้าใจมากกว่าการที่จะไปช่วยเหลือ...

การนิเทศของศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ที่รับผิดชอบโครงการสุขภาพในโรงเรียนที่ผ่านมามีเป้าหมายตามโครงการนิเทศ ซึ่งศึกษานิเทศก์เป็นผู้กำหนดเอง และวิธีการนิเทศเป็นลักษณะของการนำเอกสาร สื่อ วัสดุอุปกรณ์ไปให้ หรือเป็นการประเมินการดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียน เปรียบเทียบกับ เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของงานสุขศึกษา ในสถานศึกษา ตามโครงการสุขศึกษาสายการศึกษา มีบางครั้งที่ศึกษานิเทศก์ให้คำแนะนำเกี่ยวกับปัญหาด้านการจัดสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดบริการสุขภาพและด้านการสอนสุขศึกษา โดยโรงเรียนสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาก็บ้าง แต่จากการติดตามและประเมินผลของศึกษานิเทศก์ที่เป็นคณะกรรมการรับผิดชอบโรงเรียนที่จัดดำเนินการตามนโยบายโครงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 ปีงบประมาณ 2528 โดยเลือกกลุ่มโรงเรียนที่ประเมินจำนวน 14 โรงเรียน และประเมินทางด้านบริการอนามัย โดยยึดเกณฑ์ของการจัดบริการอนามัยของกระทรวงสาธารณสุข ผลปรากฏว่ามีโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์ระดับ 3 จำนวน 3 โรงเรียน และในจำนวน 3 โรงเรียนนี้สามารถผ่านเกณฑ์ระดับ 2 จำนวน 1 โรงเรียน ผ่านเกณฑ์ระดับ 1 จำนวน 1 โรงเรียน (กรมสามัญศึกษา 2529: 37-66) สรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่สามารถดำเนินงานโครงการสุขภาพในโรงเรียนได้ เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่ศึกษานิเทศก์จะต้องรีบดำเนินการปรับปรุงแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติของศึกษานิเทศก์โดยตรง คือการนิเทศเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งควรมีการศึกษาสภาพปัญหาที่แท้จริง และศึกษาความต้องการการนิเทศของโรงเรียน ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน ควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น จึงจะสามารถทำให้การนิเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากศึกษาปัญหาของโรงเรียน โดยส่วนรวมและยึดความต้องการของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน เป็นพื้นฐานในการวางแผนการนิเทศต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นจะ เห็นว่า โรงเรียนมีความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียน และศึกษานิเทศก์ควรให้การนิเทศเป็นไปตามความต้องการของโรงเรียน เพื่อช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง ในฐานะที่ผู้วิจัย เป็นศึกษานิเทศก์รับผิดชอบโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 จึงใคร่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 ว่า ต้องการให้มีการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนในด้านต่าง ๆ มากน้อย เพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดโครงการนิเทศให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด โรงเรียนทั้งหลายจะได้รับการนิเทศตรงจุดที่เป็นปัญหาอย่างแท้จริง และทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์โดยตรงต่อการวางแผนทางการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียน เพื่อการปรับปรุงการนิเทศงานสุขภาพให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร โรงเรียน เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

ความคิดเห็นระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนตามความคิดเห็นของผู้บริหารในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีพื้นที่โรงเรียนตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 1 เท่านั้น
2. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะ ด้านบริการ

สุขภาพในโรงเรียน ด้านการสอนสุขศึกษาในโรงเรียน และการจัดดำเนินงานโครงการสุขภาพ
ในโรงเรียนตลอดทั้งกิจกรรมการนิเทศและคุณลักษณะของศึกษานิเทศก์ที่ต้องการ

3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1
จำนวน 88 โรงเรียน ใช้ประชากรทั้งสิ้น 88 คน

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

1. การศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีต่อความต้องการการนิเทศโครงการสุขภาพ
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาครั้งนี้ ศึกษาจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง

2. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการสุขภาพในโรงเรียนและ
ตอบตรงตามความเป็นจริง ปราศจากอคติ สามารถเชื่อถือได้

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม เพียงอย่างเดียว

คำจำกัดความในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกการรับรู้และความเข้าใจ เฉพาะตัวของบุคคลที่ตอบ
คำถามในแบบสอบถาม

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ หรือผู้รักษาการแทน
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1

การนิเทศการศึกษา หมายถึง การให้ความช่วยเหลือให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้บริหาร
ให้สามารถนำไปแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาในด้านต่าง ๆ

โครงการสุขภาพในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานเพื่อช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
พฤติกรรมทางด้านสุขภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ เพื่อการดำรงรักษาไว้และการ
ปรับปรุงส่งเสริมสุขภาพของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน โดยการจัดกิจกรรมที่สำคัญ 3 ประการ
คือ การจัดสิ่งแวดล้อม บริการสุขภาพ และการสอนสุขศึกษา

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาซึ่งสอนในระดับมัธยมศึกษาของรัฐบาล
ในเขตการศึกษา 1 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เขตการศึกษา 1 หมายถึง เขตการศึกษาที่ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ นครปฐม
นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร